Lukáš Frank

A pak listy zašeptaly...

román

A pak listy zašeptaly...

KONTRAST

A pak listy zašeptaly…

Lukáš Frank

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu nakladatele.

Copyright © Lukáš Frank, 2026
Cover & Layout © Veronika Kopečková, 2026
© DOBROVSKÝ s.r.o., 2026

ISBN 978-80-277-8733-3 (pdf)

Emě.
A novinářům, kteří nemlčeli.

Prolog
Praha, podzim 1939

„Přišli na nás! Utíkejte!“ ozvalo se z chodby a celý sklepní prostor zaplnila ozvěna hlasu – důvěrně známého, a přitom tak děsivě cizího. Nebyl čas přemýšlet, komu patří.

Byl slyšet dusot těžkých bot, který se odrážel od plesnivých zdí a mísil se s pachem zatuchliny a vlhkého dřeva. Každý nádech byl těžký a plný strachu, až se mi zdálo, že vzduch sám dusí mé plíce.

Kroky sílily a v úzkém prostoru se odrážely od promáčených zdí. Šlo to ráz na ráz. Někdo strhl ze stolu balík letáků. Papíry se rozletěly jako padající podzimní listy a tiše šeptaly odbojová hesla, která zdobila jejich stránky. Věrni zůstaneme. *Svědectví*.

Všichni se v panice rozprchli a hledali úkryt. Někdo se vmáčkl do skříně, jiný se schoval pod stůl, další se pokoušel vyškrábat k malému okénku pod stropem – marně. Zvenčí bylo slyšet krátké, ostré povely. Dům byl obklíčen.

Mlčky a bez hnutí jsem seděl na židli a čekal na svůj osud. V uších jsem slyšel pouze své bušící srdce. Snažily se ho přehlušit stovky otázek, jež se míhaly v mé hlavě: Nedávali jsme si dostatečně pozor? Někdo nás zradil? Kdo by dokázal něco takového? Všechny scénáře se zdály tak nepravděpodobné. Tak kruté.

Najednou se ve dveřích objevil někdo, koho jsme všichni dobře znali. Ten, kdo svolal tuhle schůzi.

Poslední rozloučení.

Ten známý úsměv už nebyl přátelský, ale chladný a vítězoslavný.

Něco bylo jinak.

Jeden z nás k němu hned zamířil, aby ho objal. Záblesk naděje, že šlo o planý poplach. O špatný vtip. Mně však opatrnost radila zůstat. Něco na tom nehrálo.

Všechno mi došlo v jediném okamžiku. Prudce jsem vyskočil, židle se převrhla a její pád rozvířil prach po celé místnosti. V žaludku se mi zvedla vlna hořkosti. Nechtělo se mi tomu věřit.

Byl to známý hlas, který nás upozornil na jejich příchod. Ten samý, který nás zradil.

Nikdo nestihl promluvit.

V další vteřině sklepení zaplavilo ozbrojené komando v zelených uniformách s hákovými kříži na ramenou a pozvedlo zbraně.

Kovové cvaknutí prořízlo ticho.

Chlad z hlavní se vpíjel do vzduchu kolem.

Vzpomněl jsem si na Evu.

Ten úsměv, ta vůně, ten hlas.

Už ji nikdy neuvidím.

V duchu jsem jí vyznal lásku, zavřel oči a čekal na smrt.

ČÁST I.

1 Honza
vlaková trať až na konec světa, 1999

Jízda vlakem. Možná obyčejná, a přesto plná emocí a bolavých vzpomínek, které člověku ubíhají před očima stejně rychle jako míhající se krajina za oknem kupé opotřebovaného lety.

Pro mnoho lidí může být zážitkem, na který se těší. Pro děti znamená dobrodružství.

Ve mně vyvolává nejistotu, vzpomínky a spoustu otázek.

Nervozita. Jak těžké jsou dveře od vagónu? Zvládnu je otevřít? Nespadnu při sestupu ze schodů rovnou na nástupiště?

Komplikace. Nepříjemný zvuk brzdícího vlaku mě nutí strkat si prsty do uší. Proč s tím za ta léta někdo něco neudělal?

Averze. Nechuť během dlouhé cesty navštívit zapáchající, špinavou kabinku s toaletou. Můžu na ni jít za jízdy, nebo jen ve stanici? Změnilo se něco?

Obavy. Co když nastoupím do špatného vlaku a skončím někde v neznámu? Co když usnu a probudím se na konci světa?

Uzavřenost před okolím. V kupé potkáte různé lidi – ty, co se přehnaně snaží konverzovat, i ty, co jen znuděně koukají z okna nebo hlasitě chrápou. Ptám se sám sebe: Mám plácat zdvořilosti, nebo raději mlčet a vypadat jako dědek po mrtvici?

Cestuji takhle snad už potisící, a přitom možná poprvé.

Vybaví se mi otravná píseň, co hrávala v rádiu: *Už mi, lásko, není dvacet let, už mi není ani dvacet pět…* A uvědomím si své stáří i bolesti života.

V kupé sedí lidé, kteří se navzájem neznají, a přesto se tváří, že sem patří. Ten pocit mi není příjemný. Odjakživa nevěřím místům, kde všechno působí až příliš klidně.

Opírám si hlavu o špinavé sklo, sleduji, jak se Městečko vzdaluje, a v myšlenkách se vracím k jedné dávné cestě vlakem.

Cestě, která mi změnila život.

Je čas, abych se představil.

Jsem Jan. Prostě Honza.

Jméno, které má snad polovina národa už milion let.

„Honzo, slyšíš mě? Nemáš hlad?" šeptá maminka asi šestiletému synovi, s kterým sedí naproti mně v kupé.

Jako vždy zpozorním při vyslovení svého jména, zakručí mi v břiše a lituji, že ten oslovený Honza nejsem právě já.

Rodiče byli velice hrdí na to, jak mě pojmenovali, a často mi to připomínali. Ve škole nás bylo asi pět Honzů, tři Jany, a dokonce i na sousedova psa volali stejně jako na mě: „Janíku! Aport! Šikovný pejsek! Dej pac!"

Máma mi říkávala Honzíku nebo Jene, když jsem zlobil. Z babiččiných úst jsem slyšel pouze Jeníčku, Jeníku, Honzíčku. Z dědových zase Jendo.

Narodil jsem se roku devatenáct set dvacet v jednom větším městě v pohraničí.

Jeho okraj představoval místo, kde se dalo dýchat. Skládalo se z velkých pozemků, polorozpadlých domů a ticha, které se směrem ke středu obce rychle vytrácelo. Přibývalo lidí na úkor prostoru.

Dlážděné náměstí lemovaly obchody. Mnohé s českými vývěsními štíty, které v tomhle kraji působily vždycky trochu nepatřičně. Textilní továrny byly naší chloubou a připomínaly se

nám každý den, i když jsme o nich zrovna nemluvili: sirénou ohlašující začátek směny nebo hlubokým duněním strojů, jejichž zvuk řeka roznášela Městečkem a který se tříštil o hory nad ním.

Dnes je mi devětasedmdesát let. Vlasy mi dávno slezly, chodím o holi, špatně slyším, s rovnováhou si příliš nerozumím a stěžuji si na důchod. Nic neobvyklého.

Jsem vdovec.

Moje krásná Eva odešla už před lety. Myšlenky na její smrt jsem uzavřel do malé schránky někam do nejhlubší části své mysli a snažím se je nevytahovat.

Často s ní mluvím. V duchu. Nebo nahlas…?

Býval jsem novinář. Bojovník.

Svůj poslední článek jsem vydal před více než padesáti lety.

Po smrti mých nejbližších jsem začal mít strach.

Strach psát.

Teď píšu tenhle příběh.

Papír má zvláštní vlastnost.

Mlčí, dokud se ho někdo nedotkne.

A pak se k mlčení už nevrátí.

Možná proto jsem celý život věřil slovům víc než hlasům.

Hlas se může třást, zradit, zmizet.

Slovo zůstane.

I když se ho někdo snaží rozšlapat.

Nepamatuji si věci blízké, ale na ty dávné nemohu zapomenout.

Všechno začalo rokem 1938.

2 Honza
Městečko, září 1938

Bylo jedno z těch mrazivých rán, kdy už při pohledu z okna tušíte, že dnešek nebude stát za nic – a to nejen kvůli počasí. Na podmračené obloze poletovaly poslední vlaštovky v synchronizovaných kruzích. Loučily se s krajinou, která se z nadcházejících změn bude vzpamatovávat ještě dlouho. Ve vzduchu se mísila vůně vlhké hlíny, zbytků spáleného listí a chladného oparu z řeky, jež protékala Městečkem.

Mlha se válela po oprýskaných chodnících, těžká a neústupná, a zdálo se, že se snaží vsáknout do každé skulinky. Na trávě se třpytila jinovatka, která hlásila příchod ještě mrazivějších dnů.

Věděl jsem, že vlezlý podzimní vánek, který pohupoval posledními zbarvenými listy stromů, mi pronikne až do kostí, jakmile opustím teplo domova.

Babí léto se nekonalo. Jako by i počasí vědělo, co nás čeká, a začalo předčasně smutnit.

„Honzíku, vstávej! Nebo přijdeš pozdě do práce!“ ozval se za dveřmi mámin pronikavý hlas.

Říkal jsem jí to už mockrát – že mě nemusí budit, že Honzíku mi mohla říkat, když mi bylo pět, a že textilní továrna není nic pro mě.

Některé věci ale zůstávají bez odezvy, ať je opakujete sebevíc.

Před pár týdny jsem oslavil devatenácté narozeniny. Po maturitě na místním gymnáziu jsem ale na vysokou

školu nechtěl. Miloval jsem češtinu. Tu její ohebnost, pravidla, stovky výrazů, kterými se dá říct nebo opsat jedna jediná věc.

A tak jsem si tajně myslel na to, že se jednou zjevím u dveří nějakého celostátního deníku, ukážu jim svoje povídky a oni mě přijmou.

Naivní sny? Možná. Ale pro mě v tu chvíli důležité. Musel jsem se k něčemu upnout a zkusit na tom pracovat.

Byl jsem dost hubený a trochu shrbený, jak jsem se pořád skláněl nad sešity s povídkami. Pravý spánek mi zdobilo malé znaménko, které jsem se snažil skrývat pod delšími vlasy. Tmavé oči spíš pozorovaly, než mluvily – svět kolem sebe jsem si ukládal do hlavy jako poznámky k budoucím příběhům. A nos? Máma mi říkávala, že chlap musí mít pořádný – asi aby mě uklidnila, že ten můj je po tátovi a není na něm nic špatného.

Z řad mých vrstevníků jsem nijak zvlášť nevybočoval – snad jen tím, že mi spousta věcí prostě nešla.

Když jsme v hudební výchově zpívali státní hymnu, učitelka se po několika prvních tónech tvářila tak, že by na můj výkon nestačila ani stupnice od jedné do pěti. Přerušila mě dřív, než jsem se stačil nadechnout, a s pobaveným povzdechem přikývla, že i snaha se cení.

Podobně soucitný, leč smířlivý pohled jsem vídal při hodinách tělocviku. Zoufale zavěšený na šplhací tyči jsem se ani po nadšeném povzbuzování spolužáků nedostal výš než ke kolenům naší tělocvikářky, ženy o hlavu menší než já.

A kreslení? Každá technika dopadla stejně. Když jsem na konci hodiny s úsměvem nesl svůj výtvor ke katedře, učitelka jen krátce pokrčila rameny a já věděl, že tužkou vystínovaná krajina se mi zázračně proměnila v rozmáčený akvarel.

Časem jsem si přiznal, že dráha operního pěvce mě mine – při mé interpretaci hymny by se patrně rozpadla republika. Malířem se také nestanu, pokud Louvre nezačne vykupovat rozpatlané akvarely jako raritu. A sport? Na olympiádu mě nepozvou – a i kdyby ano, pohár nad hlavu bych stejně neuzvedl.

Ale sloh mi šel. Češtinářka mé texty chválila a občas některé pasáže předčítala celé třídě. Já u toho samými rozpaky převrhl všechno, co zrovna leželo na lavici, a málem i sebe ze židle.

„Sny jsou sice hezká věc, ale peníze se vydělávat musí," zaznělo jednou u stolu od táty a já byl najednou jeho pomocníkem v továrně.

Poodstoupil jsem od okna, do šuplíku jsem schoval svou včerejší povídku, hodil na sebe jednu ze tří stejných košil a vyhrnul si rukávy, abych si je zase neumazal od inkoustu. Nebo od mazu z továrny, ten byl všude.

„Vždyť už jdu!" houkl jsem rozespale na mámu.

Tužku jsem si zasunul za ucho – člověk nikdy neví, kdy ho něco napadne – a natáhl si obnošené kalhoty, které pořád držely pohromadě. Moje výbava pro většinu dní.

Pak jsem seběhl dolů na snídani.

Vůně čerstvé kávy a vajíček, jež se linula celým domem, mě naštěstí přivedla na jiné myšlenky. Hlad byl v tuhle chvíli silnější než moje obavy z práce.

„Jak ses vyspal, Honzíku?" zašvitořila máma, která poletovala kolem stolu a měla až podezřele moc energie na to, že bylo teprve šest ráno. Nikdy jsem nepochopil, kde se v ní ta nálada každý den bere.

Táta ani nezvedl hlavu od *Českých listů*.

Jeho oblíbené noviny nebylo zrovna lehké sehnat. Většina lidí z našeho okolí byli Němci, takže jejich tisk se

prodával na každém rohu, kdežto ten český se dal koupit jen s obtížemi.

Letmo kývl na pozdrav a dál hltal politickou rubriku.

Přes rameno jsem zahlédl palcový titulek hlásající: *Češi bez hlasu: Londýnské porady o Sudetech*. Hustě popsané řádky se určitě věnovaly poradám v Londýně, které rozhodovaly o česko-německém pomezí i samotném Československu.

„Nechápu, proč se o naší budoucnosti jedná někde v Londýně, a ještě k tomu bez nás? To snad můžeme rozhodnout sami, jestli Němcům poskytneme pohraničí, nebo ne. Že tam žije německá většina? No a? Masaryk se musí v hrobě obracet! A to je teprve rok po smrti!" brblal otec pro sebe, aniž by čekal jakoukoliv odpověď.

„Celé je to jen záminka, aby nás Hitler mohl napadnout. Anglie s Francií jen politicky kecají, místo aby jejich lidé vytáhli zbraně a pomohli nám ubránit se Německu. Kdyby bylo potřeba, půjdu bojovat. V žilách mi koluje láska k vlasti, a ačkoliv to zní jako fráze, klidně bych za ni položil život."

Dopil vlažný čaj a ani se nepodíval, jestli na něj někdo reaguje.

Potom se zvedl od stolu, strčil si do tašky svačinu a chtěl vyrazit do práce. Na prahu se otočil a podíval se na mě: „Je to hrozná doba. Měl by s tím někdo něco udělat, jinak to dopadne špatně."

Chvíli na mě zíral, jako by mě chtěl k něčemu vyzvat.

K něčemu, co jsem ještě nechápal. Některé věci se říkají pohledem, protože nahlas by zněly jako rozkaz.

Najednou sebou trhl.

„Půjdeš se mnou?" zeptal se, tentokrát už s klidnou tváří, jakou měl obvykle.

Horská říčka, klikatící se městem, nás pomalu dovedla k textilce Kartounka.

Můj táta tu dělal údržbáře od té doby, co jsem se narodil. Máma brala tohle místo jako druhý domov. Děda byl u stavby továrny a ona už jako malá pobíhala kolem, když tu ještě nebyla ani cihla.

Místo plné hřejivých vzpomínek a vůně oleje, prachu a zatuchlých látek, které se mi navždy usadily v paměti.

Pamatuji si všechny ty ženy, které tu tvrdě pracovaly. Vždycky se našla některá, která mi podala voňavý kousek perníku nebo bábovky a štípla mě s něžnou samozřejmostí uprostřed hučení strojů do tváře.

Snad jako pro každého kluka i pro mě byl táta vzorem. S mladším bratrem Pavlem jsme často soutěžili o to, kdo ho dokáže napodobit lépe.

„Mami, můžu nosit košili jako táta? Kde se shání podobná brašna, jako je ta tátova? Kdy mi začne růst knír jako tátovi?“

Mně už chyběla jen čepice.

Možná ji máma nesehnala nebo jen nevěděla, jak ji ušít. Tolik jsem o ní mluvil, až mi ji nakonec jedna z tátových kolegyň přinesla. Nasadila mi ji na hlavu a s úsměvem řekla: „Teď už bych vás dva od sebe nerozeznala.“

S tátou jsme měli opravdu pěkný vztah. Učil nás všemu, co by podle něj měl umět každý kluk – štípat dříví bez toho, abych si usekl prsty, urovnat hřebík jedním přesným úderem, nebo aspoň utáhnout šroubek na pumpě u studny. Vždycky trpělivě vysvětloval a nikdy nepolevil.

Po práci si s námi dokázal celé hodiny hrát. Šermovali jsme dřevěnými meči, pouštěli lodičky z kůry v potoce, hráli kuličky nebo si rozestavovali po pokoji cínové vojáčky, které nám přivezla teta Boženka z Prahy.

A večer, když byl čas zalézt do postele, vyprávěl nám pohádky. Nejvíc nás fascinovala ta o tajemné hranici za sadem,

který patřil mamінčině rodině – o místě, jež v noci nebylo vidět, ale dalo se cítit. Na kůži. Po těle. V hlavě. A kdo se k němu odvážil příliš blízko, slyšel hlas, jenž nemohl náležet nikomu živému.

K továrně jsme mířili beze slova.

Brzy ráno moc nemluvím. Potřebuji se pomalu probrat a srovnat se s tím, že musím vylézt z teplé postele a celý den fungovat. A tak cesta do práce probíhala přesně tak, jak nám oběma vyhovovalo.

Potkávali jsme spoustu lidí směřujících za prací.

Uniformy se v pohraničí daly spatřit často. Patřily k místnímu koloritu – sem tam někdo pochodoval, někdo se jen předváděl.

Dnes ale vojáci vypadali jinak.

Bylo jich víc. Mnohem víc.

A hlavně působili, jako by se na něco chystali.

Zahnuli jsme do ulice, kde stála Kartounka.

Něco bylo jinak.

Cihlově oranžovou budovu šimraly první paprsky slunce. Tichý, unavený šum rozespalých kolegů nahradila bdělá atmosféra, kterou jsem tu před sedmou ráno nikdy nezažil.

Rozhlédl jsem se kolem.

Táta nikde.

Stál jako zkamenělý o pár kroků za mnou.

Jen pusa se mu otevírala a zavírala, jako by chtěl něco říct.

„Tati? Jsi v pořádku? Co se to děje? Máme nějaké cvičení? Ty o tom víš?“

Přes ulici kráčeli ve dvojstupu němečtí vojáci a mířili přímo k továrně. Mohlo jich být možná dvacet. Nebo víc?

Pušky měli přehozené přes ramena a na levých pažích se jim v ranním slunci třpytily nacistické symboly jako hrozivá

varování. Jejich vysoké černé boty vydávaly zlověstný klapot, který se rozléhal ulicí.

Rozestupující dav je vpustil dovnitř.

Jenom co se vrata zavřela, prostorem se zvedl šum hlasů. Strach se potichu ploužil po našich ramenou a zaklínil se i do těch nejmenších zákoutí města. Mísil se s pachem potu, byl těžký a lepkavý. Kdybych natáhl ruku, mohl bych ho sevřít mezi prsty.

Z praskajícího ampliónu se ozval ostrý a ohlušující německý hlas. Důležité sdělení. Odporná němčina, která se mi nikdy nelíbila. Každé slovo bylo jako výhrůžka. Každá věta jako rozkaz.

„Včera, ve večerních hodinách, jsme s majitelem továrny uzavřeli dohodu. Ta nám umožňuje převzít chod závodu do vlastních rukou. Výroba se nyní zaměří na šití německých uniforem a výstroje. Všichni zaměstnanci mohou vykonávat svou práci i nadále."

Ve většině tváří jsem viděl zmatek. Němčinu tu ovládalo jen málo lidí. Kdo ale porozuměl, měl v očích strach. I přesto ostatním opatrně překládali tuhle hrůznou informaci.

Nálada davu se měnila. Hukot nabíral na síle.

První odvážné výkřiky na sebe nenechaly dlouho čekat.

Ustrašená skupina byla pryč a nahradil ji pobouřený dav.

Dav, který byl ochotný, i za cenu života, protestovat a hájit svá práva.

„Všichni se seřaďte před továrnou. Provedeme evidenci pracovníků. Ti z vás, kteří se nezapíšou, budou dohledáni podle současných seznamů, aby poskytli vysvětlení, proč se nedostavili k zápisu, potažmo nenastoupili do práce. Dbejte pokynů vojáků a nikomu se nic nestane!"

Lidé se řadili před bránou a vzrušeně se nakláněli jeden k druhému.

„Už je to tady. Ať to nahoře dopadne jakkoliv, s pohraničím je konec. A tohle je teprve začátek," zaslechl jsem vedle sebe rozhovor dvou kolegů.

Nebyl jsem schopen slova, a přesto mi hlava jela na plné obrátky.

Co bude dál? Zapíšeme se? Nebo se sbalíme a odstěhujeme pryč?

Vzpomněl jsem si na svůj pražský sen – bydlení, redakce, psaní. Tohle byla šance!

Rozhlédl jsem se kolem sebe, ale neviděl jsem ani jeho čepici, ani modrou vestu.

Udělal jsem pár kroků mezi ostatními a pak jsem ho spatřil.

Prorážel si cestu davem přímo k bráně, kde hlídali čtyři ozbrojení vojáci. Když někoho znáte dlouhá léta, i zezadu poznáte, v jakém je rozpoložení – musel mít rudo před očima, chtěl bojovat za to, co celé roky budoval.

Postavil se před vstup, rozhazoval rukama a ukazoval střídavě na továrnu a na vojáky.

Přes hluk davu jsem neslyšel, co křičí.

Šlo jen o krátké útržky: „... máme nějaká práva... nespravedlnost... vraťte nám, co nám patří... továrna je naše... táhněte do Německa... bojujte, vy zbabělci... politický řeči nás nezajímají... chceme ochránit svoje domovy... svoji vlast..."

Táta svou odvahou posílil dav.

Lidé se semkli a začali po vojácích pokřikovat také.

Najednou se sehnul pro dlažební kostku. Chvíli si ji přehazoval v rukou a pak ji vší silou hodil na obrovská vrata továrny. Zůstala na nich jen nepatrná stopa po nárazu.

Jeho zvuk se chvíli odrážel od stěn okolních domů a potom zavládlo ticho.

Cítil jsem, že tohle bylo příliš.

Vojáci si mezi sebou začali něco šeptat. Jako když na podzim šustí listí. Jen hrozivěji. Temněji.

Někteří sáhli po svých zbraních a připravovali se k akci.

Jen to ne!

Svět se zastavil.

Nepřítomně jsem kličkoval v davu a blížil se k bráně.

Ta se mírně pootevřela a vyběhlo z ní několik dalších vojáků.

Asi posily.

Budou potřeba, blesklo mi hlavou. Proti nám.

Periferně jsem zahlédl, jak jeden z vojáků zvedl svoji zbraň.

Hlaveň mířila přibližně do míst, kde stál můj táta.

Výstřel.

Lidé ztichli.

Zvuk se odrážel od oken celé ulice a rezonoval v uších každého z nás. Snad stovka ptáků se zvedla ze střech okolních domů a s hlasitým švitořením a máváním křídel se vyděšeně vydala k nebi. Do bezpečí. Daleko od toho všeho.

Zastavil jsem se.

Tep mi vyskočil do krku, ruce ztuhly a dech na okamžik uvázl.

Všechno kolem mě se ztratilo.

Křik, dupot vojáků – všechno se rozpustilo v jediném ostrém zvuku, který mi projížděl myslí.

Nedokázal jsem pohnout ani prstem, oči slepě hleděly před sebe, mozek odmítal zpracovat, co se stalo.

Snažil jsem se uklidnit.

„Tati?“ zašeptal jsem do tiché ulice. „Tati?“

Německý voják, který právě vystřelil, se tvářil stejně vyděšeně jako my. Určitě nebyl starší než já. Upíral svůj skleněný pohled kamsi před svoje nohy, na zem.

Blížil jsem se k bráně. Cesta dlouhá několik metrů se zdála být nekonečná. Čas se zastavil. Plahočil jsem se k těm továrním vratům, za kterými jsem strávil celé dětství.

S tátou.

Nejprve jsem spatřil jeho boty. I kdyby měl zbytek pracovního oblečení samý maz, nikdy by nevyšel ven se špinavými botami, napadlo mě bůhvíproč.

První bodnutí.

O kousek dál ležela jeho brašna s nářadím. Vysypaná. I když toho měl v továrně k dispozici spoustu, stejně si každý den nosil to svoje.

Druhé bodnutí.

Třeba ještě žije.

Třeba jen upadl.

Když jsem uviděl jeho zakrvácenou košili, rudou skvrnu rozpíjející se kolem čistého průstřelu do hrudi, bodlo mě potřetí.

Na zlomek vteřiny se mi v hlavě rozsvítila úplně obyčejná vzpomínka – snažil se mě naučit chytat ryby a já letěl za prutem přímo do rybníka. Bláto nešlo dolů a on se smál a smál. Tehdy to byla legrace. Teď to bolelo víc než rána v jeho hrudi.

Na rtech mu zůstalo překvapení.

Oči, které se upíraly k nebi, byly prázdné.

Bez jiskry.

Bez lásky, s jakou se na mě díval.

Už nikdy se na mě neusmějí.

Byly mrtvé. Stejně jako můj táta.

Navždycky. Nenávratně.

Mrtvý. První oběť padla.

Teprve potom mi došlo, že pro ně nic víc neznamenal. Výstraha. Ukázka síly. Testovací panák, na kterém chtěli

všem v Městečku předvést, že si už nesmíme vyskakovat. Že to myslí vážně.

Nevědomky jsem se sklonil k jeho tělu a chytil ho za ruku. Byla čím dál studenější, jak z ní pomalu odcházel život. Nebyl jsem schopen tuhle realitu zpracovat. Proč jsem se jen ráno nepřekonal a nezeptal se ho alespoň na to, jak se má?

Kolem mě se něco dělo – někdo běžel, kdosi křičel, jiný zakopl o naše nohy, ale ke mně se to všechno dostávalo jako přes tlusté sklo. Z dálky jsem slyšel další výstřely a útržky hlasů, aniž bych rozeznával jednotlivá slova.

Já ale dál klečel u svého táty.

A poprvé v životě jsem udělal to, co jsem pak dělal celý svůj život v podobných situacích – hluboko do mysli jsem si uložil tuhle bolest, zamkl ji na klíč a ten navždy zahodil.

Musel jsem být silný. Jen jsem tehdy ještě netušil, co všechno se za sílu považuje.

3 Honza
Městečko, září 1938

Následující dny se mi rozplynuly mezi prsty. Z textilní továrny během několika dní vymizela čeština. Zůstala jen tvrdá, štěkavá němčina, která se odrážela od stěn jako ozvěna cizí moci a každému z nás se zabodávala do ušních bubínků jako špičatá sterilní jehla.

Lidé se báli promluvit mezi sebou, natož nahlas. Ženy seděly shrbené u šicích strojů a mlčky šily uniformy od rána

do noci. Vysoké holínky německých vojáků duněly o betonovou podlahu, zatímco jejich majitelé obcházeli řadu stolů. Většina žen neměla šanci najít jinou práci, potřebovaly peníze, tak zůstaly i za nových podmínek.

Pár mužů zmizelo. Za hranice, do vnitrozemí, k příbuzným, neznámo kam. Ti, co zbyli, přestavovali továrnu tak, aby se v ní co nejdříve mohla začít vyrábět i ostatní výstroj.

Nechtěl jsem v tomhle Němce podporovat, a i když jsem tušil, že mě to může stát život, dělal jsem dál svou údržbářskou práci. S tátovou starou vestou na sobě a jeho taškou přes rameno. Kožený popruh byl ošoupaný a nasáklý stejnou směsí mýdla, dřeva a potu, jakou mívaly otcovy ruce.

Když jsem ho sevřel v dlani, na okamžik jsem měl pocit, že mě vede on.

Tiše. Nenápadně. Bez života. Bez duše.

Ze svých pocitů jsem se snažil vypsat. Šuplík v mém pokoji byl plný povídek, které nikdo nikdy nečetl. Vlastně o nich nikdo nevěděl. Netvořil jsem nic konkrétního, ale mezi řádky se objevovala smrt, láska, beznaděj nebo nespravedlnost. Útržky, které jsem nebyl schopný říct nahlas, ale papír je snesl.

Pavel se hned po tátově smrti vrátil domů z cest.

Nebyl zrovna studijní typ a svět ho lákal mnohem víc než ležení v knihách. Vždycky říkal, že nejlepší je být tam, kde se dá dobře najíst a rychle zmizet, když se něco semele. Přivezl si ale jen jakési tiché zklamání z toho, že nic není takové, jak si představoval.

Byl o něco vyšší než já a měl pevnější postavu – takový ten přirozený tělesný základ, který člověk získá spíš pohybem než jednotvárnou prací v továrně. Vždycky mu šlo všechno, co se týkalo síly a rychlosti. Stával rovně ve snaze nenechat se zlomit, i když jsem věděl, že to je někdy jen obrana.

Měl krátké černé vlasy, které mu pořád trochu trčely do stran, a oči šedozelené jako studená voda. Na první pohled působily tvrdě, ale když je člověk znal, viděl v nich i něco neklidného. Něco, co se obtížně vysvětluje – směs přemýšlení, nejistoty a věčné nespokojenosti se světem kolem.

Nos jsme měli stejný, výrazný po tátovi. Rodinný. Pavel měl skoro pořád sevřené rty. Ne z tvrdosti, spíš z opatrnosti. Většinu dne mlčel, a když promluvil, bývalo to krátké a úsporné.

Oba jsme měli o mámu obrovský strach. Nesla tátovu smrt hůř, než jsme čekali, a vypadalo to, že se každou chvíli utrápí.

První den jen seděla v křesle a mlčela.

Žádné slzy, žádná slova, jen hluboký, těžký smutek. Žal ze ztráty životní lásky, partnera, otce, kamaráda, opory.

Co se jí asi honilo hlavou? Snad všechny ty věty, které mu nestihla říct, všechny obrazy jejich společného života nebo jen prostá otázka, jak teď bez něj existovat a zda má vůbec smysl žít dál?

Myslím, že celé noci nespala.

Další den probrečela.

Slova a činy přišly až později.

To vstala z postele a s velkým odhodláním chtěla řešit otázku otcova pohřbu. Vzala si na sebe své ponuré smuteční šaty, delší, ale tenký podzimní kabát a vydala se do pohřebního ústavu na druhé straně města.

Až moc dobře si pamatuji, že se vrátila domů rozčílená tak, jak jsem ji nikdy neviděl.

„Jsi v pořádku, mami? Co se stalo?“ zeptal jsem se hned mezi dveřmi a pomohl jí z kabátu.

Podzimní vítr využil příležitosti a ihned se vřítil skrz mírně otevřené dveře dovnitř. Tělo se mi otřáslo chladem. Ignoroval jsem to a čekal na odpověď.

Chvíli hledala slova.

„Samozřejmě že nejsem," vyhrkla vzápětí. Hlas se jí třásl. „Představ si to. Jdu do pohřebního ústavu – teď tomu říkají…" odmlčela se, snažila se to vyslovit, ale zakoktala se, „… nějaký Be… Berdig… instit… prostě německy. Už i ten název mi trhal uši. A místo pana Navrátila stojí za pultem nějaký Němec a odmítá se se mnou bavit česky."

Vzala si ode mě kabát a pověsila ho do skříně.

Nadechla se a pokračovala, než jsem stačil cokoliv říct: „Rozhazovala jsem rukama i nohama a tou mojí lámanou němčinou jsem se mu pokoušela říct, že chci zařídit pohřeb pro svého muže. Podíval se do knihy a pak mi oznámil, že tělo nebude vydáno. Že prý byl můj manžel nepřítelem Říše a žádný řádný pohřeb mu nenáleží. A víš, co udělal? Začal se smát. Normálně se mi vysmál do obličeje. A pak mi řekl, že se mám smířit s tím, že žádný hrob nikdy neuvidím. To přece není možné! Co nás teď čeká, když naše město ovládají tihle bezcitní, zvrhlí náckové?!"

Nikdy předtím jsem od matky neslyšel podobné slovo.

Tohle bylo příliš i na ni.

Jenom to dořekla, její tváře zčervenalé chladem náhle zbledly.

Sesunula se podél stěny k zemi a začala plakat.

Sedl jsem si k ní, objal ji a snažil se ji utišit.

„Co se tady děje?" přiběhl Pavel a chytil nás oba za ruku.

Vylíčil jsem mu celý její dnešní zážitek.

Čelo se mu stahovalo víc a víc, jako mračna nad naší potemnělou krajinou. Na konci vyprávění byl tak rozrušený, že z něj šel strach.

„Slyšel jsem, že se prej Němci chystají zabrat celý město," vyrazil ze sebe. „A vlastně celý pohraničí. Lidi to říkaj všude. A prý už někde padli naši... pohraničníci nebo co."

Mluvil rychle, jako když něco opakuje, aniž by tomu úplně rozuměl.

„A taky... víš jak... některý obchody už mají zavřený, někde to prý převzali Němci. A u vás v továrně... to vidíš sám."

Odmlčel se a pak dodal tiše: „A taky se povídá, že kdo jim neleze do cesty, má pak jistější práci a víc chleba, ale co já vím. Lidi kecají všelicos."

Ta věta ve vzduchu visela déle, než by si sám přál.

Pohledem uhnul dřív, než jsem stačil cokoliv říct.

Podíval se na mámu a rychle dodal:

„Ale to, co udělali tátovi... to jim neodpustím."

Pokračoval jsem už já.

„Slyšel jsem, že Francie s Anglií na nás tlačí, abychom to pohraničí Němcům dali," řekl jsem pomaleji. „Beneš to zatím odmítá, ale nikdo neví, jak dlouho to vydrží. Hitler sílí a my tu stojíme mezi nimi. Jestli to tady opravdu obsadí, budeme se muset rozhodnout."

Po zbytek odpoledne jsme vymýšleli postup, který nám měl zajistit bezpečí a nový začátek.

Skončili jsme večer. Unavení. Oči nás pálily.

Máma zapnula rozhlas.

Všichni tři jsme klimbali v křeslech a skoro nevnímali hudbu, která se linula z přijímače. Hrál R. A. Dvorský se svými Melody Boys. Jejich veselá „Slunečnice" zněla lehce a bezstarostně.

Ten kontrast byl skoro až krutý. V tu chvíli jsem si uvědomil, že takhle tichý večer už možná dlouho nezažijeme. Nikdo z nás se neodvážil zhasnout světlo jako první – snad z pověrčivosti, snad z pocitu, že tma by všechno zhoršila.

Smysly jsem měl otupělé.

Máma hlasitě oddechovala.

A do toho – mimořádné hlášení.

Všichni jsme byli v tu ránu vzhůru.

V reproduktoru zapraskalo a ozval se hlas herce Zdeňka Štěpánka.

Hlas, který měli lidé rádi a měl váhu. Každé slovo znělo jako úder do hrudi. Každá věta byla ranou do tváře.

Jako by nás někdo postavil do pozoru, i když jsme seděli zkroucení v křeslech.

„Velká krize, kterou prožívá několik let Evropa, vyvrcholila v poslední době kolem nás, v Evropě střední. Po dvaceti letech klidu, pořádku a míru byl náš demokratický stát těžce stižen účinky této evropské krize. Vlivem dynamických politických proudů ze sousedství stal se státem ohroženým, který najednou stojí před nutností jedině a výhradně vlastními silami ochrániti se proti daleko početnějšímu odpůrci.

Museli jsme v letech poválečných spoléhati na pomoc svých přátel. Bohužel, když na nás dolehly starosti nejtěžší a když nám bylo pohroženo i násilím, ukázalo se, že evropská krize je takové povahy, že naši přátelé nám poradili, abychom klid a mír vykoupili ústupky a oběťmi, poněvadž nám nemohou přispěti na pomoc.

Protože hrozilo zničení míru a rozvrácení našeho státu, varovaly nás obě západoevropské velmoci Francie a Anglie před tímto nebezpečím a celou vahou své autority naléhaly, abychom se rozhodli územními ústupky sjednati opět ohrožený klid a bezpečnost svému národu na jeho území.“

Mozek se tomu vzpíral.

Jen si pamatuji, jak mi při posledních slovech ztěžkla hruď.

Bylo to, jako by někdo vzal náš dům, naše ulice i naše dětství a bez mrknutí oka je vystavil cizímu davu. Pro pobavení. K zostuzení.

To, co se začalo dít po zveřejnění oznámení, jsem ještě nezažil.

Hluk zvenčí byl nečekaný, divoký, děsivý.

V dálce zazněla střelba a výbuchy světlic.

Dva světy, dvě pravdy, náraz dvou rozdílných vášní.

Ten zvuk – směs německého triumfu a české bolesti – zněl jako trhání látky. Jako by se skutečně něco rozervalo vejpůl.

Nikdy jsem se necítil jako vlastenec. Nikdy jsem neviděl smysl ve slovech plných patosu o národu a hrdosti. Měl jsem místo, které jsem nazýval svým domovem, a bral jsem to jako samozřejmost.

Ale teď? Někdo nám tuhle jistotu chtěl vzít.

A v tom okamžiku jsem pochopil, že domov není samozřejmost – je to něco, co může zmizet stejně rychle jako světlo, když se sfoukne svíčka.

A já poprvé pocítil, že nás musím bránit.

„Pavle, jdeš se mnou? Musíme jim pomoct!“

Otočil jsem se, ale bratr zůstal sedět v křesle vedle matky a zíral do prázdna.

„Zůstanu tady s maminkou,“ řekl a chytil ji za ruku. „Tátova smrt ji zdrtila. Neměla by tu být sama.“

Nevěděl jsem, jestli ho k tomu vede strach o mámu.

Nebo strach o sebe.

Matka se ho pustila a zamračila se. „Já žádnou chůvu nepotřebuji. Běž s Honzou. Aspoň na sebe vzájemně dohlédnete a pak povyprávíte, co se děje.“

Situace se měnila z minuty na minutu.

Spousta lidí koukala zvědavě z oken.

Ti odvážnější z nich házeli na ulici všechno, co měli doma po ruce. Jiní jen stáli před domy a pokřikovali. Někteří Češi se pouštěli do potyček s Němci. Pěstmi, dlažebními kostkami, vším, co našli na zemi. Jeden z místních dokonce běžel s paličkou na maso, máchal s ní nad hlavou a hulákal něco, co zanikalo ve všeobecné vřavě.

Němci si brali, co chtěli, ničili ploty, zahrady, domy. Nic jim nebylo svaté. Posilnění alkoholem ztráceli zábrany – házeli lahve, napadali lidi, zakládali ohně a vykřikovali: „*Heil Hitler!*“ nebo „*Sieg Heil!*“

V těchto skupinách jsem poznával známé obličeje z Městečka. Tváře, které se na mě dříve usmívaly a srdečně mě zdravily. Takové, ke kterým jsem si neuměl přiřadit jméno, ale věděl jsem, že byly naše. A teď z nich čišelo cosi cizího – chladné a tvrdé oči zrádců a podporovatelů násilí.

Kolaborace v úplném začátku.

Mlžný opar dýmovnic a kouře z hořících ohňů se vznášel všude kolem. Páchnoucí směs síry a střelného prachu štípala v nose a dráždila hrdlo.

Rozběhl jsem se ke skupince nacistů, kteří stáli v kruhu.

Uprostřed na zemi ležel náš soused. Kopali do něj a hlasitě se smáli. Srdce mi bušilo tak, že jsem měl pocit, že se každou vteřinou roztrhne. Vpadl jsem mezi ně a do obličeje mě udeřil závan alkoholu. Začal jsem jednat co nejrychleji a snažil se ho odtáhnout pryč. Dostal jsem několik ran, ale nevěděl jsem, jak je odrazit.

„Nechte ho!“ řval jsem na ně německy, ale bylo jim to jedno a kopali dál – do něj, do mě. Jejich smích neustával a do uší se zapichoval jako jehla do jehelníčku.

A pořád nikde ani stopa po Pavlovi.

Kde se, sakra, ztratil?! Jak může...?

Myšlenka se rozpadla, než jsem ji stihl dokončit.

Další rána mi vyrazila dech.

Hluk, který se rozléhal městem, přehlušil výstřel.

Do ulic vyrazilo četnictvo a snažilo se nastolit pořádek. Opilé Němce zaháněl do domů stejně jako protestující Čechy.

„Běžte všichni spát! Do rána se situace uklidní," zavelel jeden ze strážníků.

S Pavlem, který se před chvílí ztratil v chaosu a křiku a najednou se objevil vedle mě, jsme se vydali domů k mámě.

Neptal jsem se, kde zůstal.

A on mi to sám neřekl.

Celou cestu jsme nepromluvili jediné slovo.

Bál jsem se odpovědi na otázku, která mi stále dokola zněla v hlavě. Nikdy bych v tom bratra nenechal samotného.

Proč se na mě zrovna v tuhle chvíli vykašlal? Byl jsem vlastně rád, že mlčí. Věřil jsem, že v duchu spřádá omluvu – takovou, která by dokázala jeho chování aspoň trochu vysvětlit.

Rozhodnutí Hodžovy vlády pobouřilo celé Československo a na mnoha místech propukly hromadné demonstrace. Ještě ten den Hodža podal demisi a jeho místo narychlo převzal armádní generál Jan Syrový. Tehdy jsem ještě věřil, že nové jméno znamená změnu směru. Dnes už vím, že pouze jedno zoufalství vystřídalo jiné.

Situace v Městečku se ale pomalu vrátila do normálu.

Němci vyspávali kocoviny, Češi léčili svá zranění a zametali trosky z ulic. Na dlažbě zůstaly tmavé skvrny zaschlé krve jako němé připomínky včerejška.

Byli jsme vyčerpaní. Nikdo si už nepamatoval, jaké to je cítit klid.

Celý čtvrtek jsme doufali, že se k nám dostane nějaká pozitivní zpráva.

Nic.

Jen ticho, přerušované výzvami z rozhlasu, které k nám promlouvaly – ale ne s námi.

Ta slova se snažila znít chlácholivě, ale působila spíš jako výsměch. Mluvili k nám lidé, kteří seděli v teplých pražských studiích a četli připravené věty. Věty, kterým sami nevěřili. Ani nemohli, protože to nezažili na vlastní kůži.

My jsme mezitím zírali na prázdné ulice, kde si ještě před pár dny hrály děti a přátelé nebo známí se zastavili, aby prohodili pár slov. Teď tam zbyly jen rozbité lahve, spálené vlajky a naše srdce rozstřílená na padrť.

Brali nám domovy a ničili je. Stávali se z nás bezdomovci a vystěhovalci. Ani jedno slovo z rozhlasu nemohlo vrátit jistotu, kterou jsme ztratili – a kterou jsme zoufale potřebovali znovu najít.

„Občané! Prezident republiky nařídil na základě paragrafu dvacet tři branného zákona mobilizaci československé branné moci. Na základě mobilizační vyhlášky se povolávají v celé oblasti Československé republiky do činné vojenské služby všichni důstojníci, rotmistři a mužstvo v záloze a náhradní záloze, kterým je letos čtyřicet let, a všichni mladší…“

Zkameněli jsme.

„Pavle, pokud to chápu správně, tak mluví i o nás,“ řekl jsem tiše a začal přecházet po pokoji. „Dostavíme se na určené místo, zjistíme, co se děje, a pak se rozhodneme, co dál.“ Sáhl jsem pro kabát a zmáčkl ledovou kliku ode dveří.

Pavel na mě jen koukal.

Hrůza v jeho očích byla všeříkající.

Bál se.

Nejraději by se schoval a vylezl, až bude po všem.

Neřekl nic. A poprvé mě napadlo, že mlčení může být taky způsob, jak přežít.

Pak si založil ruce na prsou. „Hele, jen mě napadá, že kdyby se to tady doopravdy celý převrátilo, možná bychom si nakonec polepšili. Němci prej dávaj lepší výplaty."

Ušklíbl jsem se. „Jo? Tak to se hned půjdu zeptat, jestli nepotřebují údržbáře, co uteče při první ráně."

„Haha," zasmál se Pavel. „Aspoň bych si konečně vydělal na nový boty, ne?"

„Až tě budou nahánět s povolávacím rozkazem, budou ti boty jedno," opáčil jsem a hodil po něm kabát.

„Až mě budou nahánět, tak už tady dávno nebudu," zabručel, ale koutky mu cukly.

Byla to naše klasická bratrská přestřelka – humor jako záchrana před strachem, který nás oba svíral.

„To by ti šlo," řekl jsem a on si jen odfrkl.

Maminka to tak vesele neviděla. Otočili jsme se na ni, zrovna když jí po tváři stékala první slza. Další ztrátu by neunesla.

„Maminko, ničeho se neboj. Ještě dneska se vrátíme domů," snažil jsem se ji uklidnit. „Musíme jen zjistit, jestli má někdo nějaký plán a my se vůbec můžeme bránit!"

Přikývla, zabalila se do pestrobarevné vlněné deky po babičce a schoulila se hlouběji do křesla.

Na náměstí postávalo několik desítek lidí. Poznal jsem mezi nimi kolegy z práce, sousedy a pár tváří známých jen od vidění.

S Pavlem jsme se postavili dozadu a vyčkávali.

Přicházeli další.

Asi po deseti minutách před nás předstoupili dva důstojníci a požádali, ať přijdeme blíž, aby jejich slova došla ke každému.

Jeden z nich si odkašlal a rozhlédl se po náměstí. Všichni se tiše semkli kolem něj.

„Dobrý večer," začal. „Situace je velmi vážná. Už samotné tohle shromáždění by nás všechny mohlo stát život."

Z jeho projevu bylo cítit napětí. Měřil každé slovo, aby neřekl nic, čeho by později litoval.

„Sami víte, kolik německých vojáků krouží kolem Městečka. I když to není nikde oficiálně potvrzeno, spolu s okolními vesnicemi je de facto obsazené Němci. Čekají jen na pokyn od Hitlera, aby mohli dokončit, co začali. Továrny jsou v jejich režii. Další podniky k tomu nemají daleko."

V davu to zašumělo. Muži stáli s kamennými tvářemi, oči jim hořely vztekem i strachem. Někteří z nich měli vedle sebe své ženy, které držely ruce sepnuté – možná v tiché modlitbě. Vznášela se nad našimi hlavami a vítr ji rozfukoval do dalších koutů světa, kde jí bude také potřeba.

„Jednáme s ministerstvem obrany o zaslání posil," pokračoval důstojník a krátce sklonil hlavu. „Ale v tomto počtu nacisty porazit nedokážeme. Policejní sbory nestačí. Žádné pozitivní zprávy z Prahy nepřicházejí. Máme svázané ruce. Nevíme, co můžeme a co nemůžeme."

Na okamžik se odmlčel a tiše dodal: „A obávám se, že ani vláda to přesně neví."

Na náměstí by bylo slyšet spadnout špendlík. Jen někde v dálce zaštěkal pes.

Důstojník se zhluboka nadechl. „Ve středu se rozhodlo…" hlas se mu na okamžik zlomil, „… že pohraniční oblasti připadnou Říši."

Dav se pohnul.

Někdo vykřikl: „To není možné!"

Jiný muž zaklel.

Ženy začaly tiše plakat.

Pavel stál vedle mě strnule, bledý jako stěna.

Nedíval se na řečníka.

Díval se někam za něj.

Slyšet to nahlas bylo mnohem horší.

Jako další facka na rozbolavělé tváři.

„Další podmínky o tom, jak bude celé předání probíhat, zatím nejsou jasné," pokračoval důstojník, který se snažil znovu nabrat dech. „Stejně jako smysl této mobilizace. Ale jedno víme – pokud se neudrží pokoj, bude to ještě horší."

Jeho kolega, který mu dosud stál mlčky po boku, přistoupil o krok vpřed.

„Zkuste se semknout. Ochránit své rodiny. Nepouštějte se zbytečně do hádek a rvaček s Němci. Oni se vraždit nebojí."

Chvíli bylo ticho, než se ozvalo poslední prohlášení: „Vyzýváme vás, abyste vyčkali dalších pokynů a… dávali na sebe pozor. Teď se prosím v tichosti a bez provokací vraťte domů. Užijte si každou chvíli se svými nejbližšími. Sejdeme se tu zítra ve stejnou dobu."

Nikdo se nehýbal.

Podíval jsem se na Pavla.

Stál vedle mě, ale měl jsem pocit, že už je o krok jinde.

A tehdy mi došlo, že domů se dnes vracíme každý jinam, než odkud jsme přišli.

4 Honza
Městečko, konec září 1938

Vydal jsem se na svoji poslední směnu v továrně. V hlavě jsem už neměl práci, ale myšlenku, jak přežít.

Prošel jsem bránou.

Jako každý den mi pohled sklouzl tam, kde táta naposledy vydechl. Pietní místo byste tady hledali marně. Zafoukal vítr a do nosu mi bůhvíodkud navál nasládlou vůni žita a já si hned vzpomněl na Perolu, kterou táta k smrti nenáviděl. Její tmavě zlatou barvu, zemitou vůni a hustou, lepkavou konzistenci s příchutí chleba.

Před očima se mi zjevil obraz z jednoho letního rána, kdy mu máma připravila Perolu místo kávy a čekala, jak bude reagovat. Chvíli prskal, ale pak se smál společně s námi.

Zamáčkl jsem slzu, která se mi na obličeji objevila ve stejném okamžiku jako letmý úsměv.

Nadechl jsem se a vstoupil do výrobní haly. Pracovní doba ještě nezačala, přesto bylo uvnitř už všechno v pohybu.

Zcela se vytratilo přátelské rozmlouvání s kolegy, pomalé rozlepování ospalých očí a dočítání hlavních zpráv v *Českých listech*. Tu a tam jsem zahlédl výtisk schovaný pod některou z látek a dokázal jsem tak přečíst titulek, který informoval o mobilizaci vyhlášené předchozího dne prezidentem Benešem.

„Myslíte si, že se ubráníme?“ pošeptal jsem nervózně do malého kroužku kolegů u jednoho stolu. „Přece si nenecháme vzít, co nám patří, ne?“

Jeden z nich jen krátce přikývl, druhý sklopil oči a dělal, že neslyší.

Než stačil kdokoliv odpovědět, z protější řady se ozval hlasitý výkřik.

„Nacisti vyhráli, nemá cenu jít proti nim. Přidejte se, jsou silnější – Říše nás ochrání!“

Zvedl jsem k němu hlavu. Sotva jsem ho znal. Naše pohledy se setkaly. A v tu chvíli okázale zahajloval. Tím své slovo podtrhl.

Hala ztichla.

Několik hlav se k němu otočilo, ale nikdo nic neřekl.

Jen stroje dál rachotily, jako by se jich to netýkalo.

Zatmělo se mi před očima.

Nepříjemné brnění po těle mě vedlo jeho směrem.

V duchu jsem mu vrážel jednu ránu za druhou.

Něco ve mně ale křičelo, že první skutečná rána spustí lavinu, kterou nedokážeme zastavit.

Stačil jediný špatný pohyb.

Ten hnusný zrádce se nadechl, aby něco dodal, ale jeho zrak se stočil kamsi za moje záda.

Uslyšel jsem kroky a ucítil silný stisk na rameni.

„*Gibt es ein Problem?*“ zeptal se mě tmavovlasý voják s ostrými rysy, který toho dne držel v hale stráž. Naklonil se blíž a dodal: „*Passen Sie auf*... Abyste nedopadl jako váš otec.“

Tak dobře si o nás vedli evidenci.

„Ne, pane!“ odpověděl jsem hrdě česky.

Celý jsem se třásl. A pak... jsem odešel.

V zádech jsem cítil jeho pohled.

Neměl jsem to dělat. Ne dnes.

Sebral jsem výtisk novin z jednoho stolu a začetl se do dalších článků.

Oči mi ale neustále ujížděly k těm dvěma.

Voják a pracovník továrny.

Nepotřebovali slova.

Stačila gesta.

Tak snadno se rodila jejich spolupráce.

Napadlo mě, kolik takových rozhovorů se už muselo odehrát.

A kolik jich teprve přijde.

V tomhle už jsem nechtěl být.

Zbytek dne jsem odpracoval v tichosti.

Nechtěl jsem na sebe upozorňovat, i když mě svrběl jazyk a nejraději bych z ostatních vytáhl, co si o tom všem myslí.

Po skončení práce jsem se vydal domů.

Naposledy jsem se otočil k továrně a pátral v paměti po vzpomínkách na tátu.

Viděl jsem ho, jak mě jako malého poprvé bere dovnitř, klade mi ruku na rameno a ukazuje, jak se maže stroj, který je starší než my dva dohromady.

Tohle už nebylo místo, jež jsem měl kdysi rád.

O to snadnější pro mě bylo loučení.

Hluk z naší ulice mě prudce vytrhl z myšlenek.

Rozběhl jsem se.

Zpoza rohu se vyřítil soused – známá postava, ale v momentálním strachu ztratila své jméno.

„Vůbec tam nechoď, člověče, a šupem utíkej na nádraží, dokud nebudou mít pod kontrolou i vlaky," vyhrkl zadýchaně. V nářečí, kterým mluvil odjakživa, se najednou mísila panika i něco, co jsem nedokázal pojmenovat.

„Kdo? Kde je máma s Pavlem?" vyhrkl jsem, ale hlas se mi zlomil v hrdle.

„Němci pročesávají domy," vychrlil. „Spousta lidí je vůbec nechtěla pustit dovnitř, tak si vstup vynutili násilím.

Nikdo neví, co hledají ani proč to dělají. Celý je to jedna šajze," ulevil si. „Dělají to jen pro legraci. Jen si dokazují, že můžou. Že jsou silnější. Je to hnus! Utečte, dokud to jde!"

Zpoza domů se ozval výstřel a ženský křik.

Oba jsme na vteřinu strnuli.

„Máma s bráchou na tebe čekaj na nádraží," dodal rychle. „Stihli utýct ještě dřív, než se Němci dostali k vám do domu. Já vezmu rodinu, sbalíme pár věcí a taky utečeme do vnitrozemí."

„Jak víš, že jsou zrovna na nádraží?" vyklouzlo mi.

Nebyla to nedůvěra, spíš zoufalé přání mít jistotu.

Soused uhnul pohledem. „No... ví se to. Lidi říkaj," zamumlal a už couval zpátky do ulice. Musela ho lekat i vlastní ozvěna. „Běž, Honzo. Než bude pozdě."

S těmito slovy zmizel v ruchu Městečka.

Nestačil jsem přemýšlet nad tím, co všechno mi zatajil. Slepě jsem ho poslechl. Srdce mi bušilo, a přesto jsem musel jednat rychle a efektivně.

Na vteřinu jsem se zastavil a zhluboka se nadechl.

Musím za nimi.

Došel jsem až na roh a nakoukl do naší ulice.

Před každým z domů se válely rozházené věci – polštáře, peřiny, nábytek, oblečení, nádobí, příbory a spousta dalšího. Němečtí vojáci je vyhazovali okny nebo dveřmi a bylo jim jedno, jestli je zničí nebo někomu ublíží.

Pro většinu z nás to byl jediný majetek, který jsme měli. Vzpomínky, dárky, dědictví nebo vlastní výroba – všechno teď leželo na zemi. Ztracené fragmenty našich životů.

Vzduchem poletovaly cáry papírů. Připomínaly zmatená mláďata hledající svoje hnízdo. Z jednoho hořícího koše se valila hustá oblaka temného dýmu, stoupala k nebi a vysílala výstražný signál celému kraji. Opodál ležela židle

s ulomenou nohou a potrhaným červeným čalouněním. Všude se povalovalo rozbité nádobí nebo puklé květináče s okrasnými květinami, které bez hlíny a vody vydrží naživu asi tak dlouho jako my bez domova.

Většina oken i dveří byla otevřená. Někteří lidé se strachem v očích sledovali chaos z dočasného bezpečí svých domovů a tiskli vystrašené obličeje na studené okenní tabule. Jiní vybíhali se svými rodinami, co nejdál od vojáků. Pláč malých dětí se mísil s křikem dospělých. Někteří leželi na zemi zranění – nikdo se o ně nestaral, nikdo jim nepomáhal.

Udělal jsem jeden odvážný krok do ulice. Všichni vojáci stáli před domem staré paní Procházkové, která je statečně nechtěla pustit dovnitř. Sehnul jsem se k nejbližšímu zraněnému a zkontroloval, jestli dýchá.

Tehdy mi pohled sklouzl k papíru pod jeho nohama.

Rukopis jsem poznal na první pohled.

Moje vlastní povídka.

Nadpis prozradil vše.

„Beznaděj".

Ironie? Osud? Možná obojí.

Pomalu jsem zvedl hlavu.

Celá ulice byla poseta papíry s mými texty. Několik let práce.

Na chodníku před domem jsem spatřil svůj psací stůl a opodál rozpadlý šuplík, který byl jediným svědkem všeho, co jsem kdy napsal. Úkryt všech mých myšlenek – nyní nenávratně odhalených.

Další výstřel mě vrátil zpět do reality.

Stál jsem v louži, jejíž hladinu barvila krev do ruda, a v ruce jsem držel jedinou povídku, která mi zbyla.

Uvědomil jsem si, že zraněnému už nepomohu.

Vykrvácel.

Další oběť.

Věděl jsem, že nepomůžu ani paní Procházkové.

Ten výstřel patřil jí.

Nejhodnější paní, která měla vždycky plné kapsy pestrobarevných bonbonů značky Sfinx.

Chtěli vraždit. Chtěli rabovat.

A nikdo jim v tom nemohl zabránit. Nikdo nad nimi neměl kontrolu.

Povídku jsem zmačkal a nacpal do kapsy své modré vesty. Starou brašnu s nářadím a vzpomínkami jsem potichu položil na zem.

Zakřičel jsem ze všech sil a dal se na útěk.

Doufal jsem, že moment překvapení zabrání v rabování dalších domů.

Že to ušetří další lidské životy.

Chtěl jsem, aby mě pronásledovali hned.

Jen tak jsem mohl někoho zachránit.

Znal jsem to tu líp než oni.

Kličkoval jsem těmi nejmenšími uličkami směrem k nádraží.

Dusot těžkých bot jsem však za sebou neslyšel.

Třeba jsem jim dokázal utéct.

Nebo mě nedokážou vystopovat.

Možná jsem jim byl ukradený.

Potřeboval jsem každou vteřinu navíc.

S vypětím všech sil jsem doběhl na nádraží.

Stará cihlově oranžová budova s nápisem *Městečko* se pomalu ztrácela ve zlatavém světle zapadajícího slunce.

Výrazně se ochladilo.

Hodiny na nástupišti ukazovaly sedm minut po šesté.

Nikde ani živáčka.

Ani vlak, zaměstnanec, cestující – nic.

Panika mě ochromila: Co když už všichni odjeli?

Z dávno nepoužívané, polorozpadlé železniční stanice, jež se nacházela několik metrů od nově postavené budovy, se ozvalo ostré pískání. Zamávala na mě ruka. Ukázala se známá tvář. A já se rozběhl za Pavlem a mámou. Krčili se v rohu stavení za hromadou naskládaného navlhlého dříví.

Matka vypadala v tomhle prostředí nesmírně nepatřičně – vždy elegantní dáma, která se nikdy neschovávala v křoví, mě tiskla k sobě a tvář měla bledou a zmrzlou. Její oči byly zarudlé od pláče. „Nic se ti nestalo! Měla jsem takový strach! Všechny ty hrozivé zvuky… slyšela jsem je až sem."

Když jsem se trošku zorientoval, všiml jsem si malého kufru. Obsahoval celý náš život. Život tří dospělých lidí. Pár základních věcí, které nám měly pomoct přežít.

„Co budeme dělat? Nasedneme do prvního vlaku, který přijede? A kdy se rozloučíme s tátou?" vyptával jsem se, hledal záložní plán.

„Improvizovaný pohřeb tatínkovi vystrojíme asi až v Praze. Zasraní náckové! Promiň, maminko," rozčílil se Pavel a hned se omluvil, když po něm máma střelila káravým pohledem.

Nebyl ale čas na hněv.

Vlak měl přijet každou chvíli.

Pavel spustil, jako by se bál, že za okamžik všechno zapomene.

„Asi za sedmnáct minut tudy pojede nákladní vlak směrem na Prahu. Prozradil mi to kamarád výpravčí před pár dny. Naskočíme na něj a necháme se tam odvézt. Osobáky tam stejně přímou cestu nemají, takže takhle to bude jednodušší. Nebude to žádná sranda na něj naskočit, ale to zvládneme. Musíme být rychlí, opatrní a nenápadní. Jakmile bude čas vystoupit, dám vám znamení."

Podíval jsem se na maminku, jestli je vůbec schopná na rozjetý vlak skočit. Vypadala křehce jako z porcelánu, ale v očích se jí na okamžik objevil ten starý, tvrdohlavý výraz, který jsem znal z dětství.

„Zvládnu to," zašeptala.

Těch sedmnáct minut trvalo snad sedmnáct let. A pak se z dálky ozval typický zvuk blížícího se vlaku.

Připravovali jsme se k nástupu, oči se nám setkávaly a bez jediného slova jsme věděli, že teď záleží na každé vteřině.

Maminka si instinktivně přejela rukou přes hruď. Chtěla se pokřižovat – starý zvyk, který v ní zůstal, i když už v Boha nevěřila. Pavel přikývl. Dodalo to sebevědomí nám všem.

Já sebral veškerou odvahu, sevřel kufr s našimi životy a společně s ostatními vyrazil k trati.

Vlak před stanicí zpomalil.

Běželi jsme podél kolejí.

Těžký kufr mě táhl k zemi.

Ruce se mi potily a klouzaly po ošoupané kůži madla.

Každý krok zněl jako rána do bubnu, každý nádech pálil v plicích.

Věděl jsem, že v tuhle chvíli se musím spoléhat jen sám na sebe a doufat, že máma s Pavlem vynaloží veškeré úsilí, aby včas naskočili.

Zničehonic do mě bratr strčil.

Asi omyl.

Zavrávoral jsem a můj běh se ještě víc zpomalil.

Sám se zachytil jednoho z vagónů, ani se na mě nepodíval a ukryl se ve stínu, kam už jsem nedohlédl.

Prudce jsem švihl kufrem a vyhodil ho za ním.

Moje nevyžádané zdržení se stalo malou výhodou pro mámu, kterou jsem měl během chvíle za zády. Chytil jsem ji

za ruku, přitáhl si ji k sobě, neohrabaně ji zvedl a s vynaložením veškerých svých sil ji vysadil do nejbližších otevřených dveří dalšího vagónu. Sousedil s tím Pavlovým a vypadalo to, že by mohl být průchozí.

Za ní jsem se ale vydrápat nedokázal, a tak mou jedinou šancí byl vůz naplněný až po strop bůhvíčím.

Rozběhl jsem se naposledy.

V jedné vteřině jsem vyhodil jednu nohu na poslední vagón, chytil se rezavého madla a zhoupnul se dovnitř. Kov pod rukama klouzal, studil a zároveň pálil a na okamžik jsem měl pocit, že mi ruce vypoví službu.

Nakonec jsem ale dopadl na tvrdou podlahu a těžce vydechl. Vagón byl naložený obrovskými balíky látky. Zelené látky.

Byl jsem ve vlaku, který uháněl ku Praze.

Vítr fičel otevřenými dveřmi a já se naklonil ven, abych zjistil, kde jsou ostatní. Chvíli mi čechral vlasy a sušil pot na čele, než se o pár vagónů dál objevila ruka.

Pak druhá.

A nakonec i dvě mávající siluety.

Ulevilo se mi.

Byli spolu. A v pořádku.

Sedl jsem si na zem, opřel se o jeden z balíků a zhluboka se nadechl.

Vůně nové látky byla zvláštně uklidňující – vlhká bavlna, trochu prachu z balíků a ostrý škrob, který se v továrně držel ve vzduchu jako neviditelný závoj. Připomnělo mi to chvíle, kdy se v hale rozbalovaly nové role, ještě nasáklé cestou.

Zasunul jsem ruku špinavou od rezavého madla do kapsy vesty a nahmatal zmuchlanou kuličku papíru.

Svoji povídku.

„Beznaděj“.

Pocit, jenž už za pár měsíců ovládne všechny ty, kteří budou násilím naloženi do podobných vlaků, jako je tenhle – jen s úplně jiným cílem.

Seděl jsem, poslouchal rytmus kol a cítil, jak se mě pomalu zmocňuje. Beznaděj – tichá, neúprosná a těžká jako železo, po kterém vlak uháněl.

Zavřel jsem oči jen na okamžik.

Neusnul jsem.

Tehdy jsem ještě netušil, koho za těmi dveřmi znovu potkám.

5 Honza
vlaková trať až na konec světa, 1999

... někdo mi ťuká na rameno.

To bude zase Eva.

Usnul jsem po obědě a ona chce, abych jí pomohl umýt nádobí.

„Já budu umývat a ty budeš utírat," říkávala.

Utírání nádobí nebylo o nic lepší než mytí.

Nesnášel jsem oboje.

Ale... stalo se to vůbec? Nebo si to jen přeju? Nebo je to jen další vzpomínka, která se snaží tvářit jako skutečnost?

Pomalu se probírám a uvědomuji si, že Eva mi na rameno ťukala jemněji.

„Dáte si něco, pane?" huláká mi do ucha postarší paní.

Evidentně moc taktu nepobrala a rozhodla se, že mě vzbudí a udělá tržbu za každou cenu.

Rozlepím víčka a uvědomím si, že se na mě upírají oči nejen netaktní pracovnice našeho národního dopravce, ale i celého kupé.

„Není vám něco, pane?“ zeptá se znovu.

Když ale vidí moji otevřenou pusu a nechápavý výraz, odfrkne si a začne nabízet sladkosti mému šestiletému jmenovci Honzovi a jeho mamince. Možná si myslí něco o stařecké demenci, ale je mi to jedno.

Pořád jsem jednou nohou ve snu.

Prodavačka za sebou zaklapne dveře a odjede se svým vozíkem k dalším cestujícím. Ještě než jeden z mých spolusedících zatáhne závěs, zahlédnu přes upatlané sklo šoupaček, jak si něco mumlá pod vousy.

Babizna!

Jinak se tu nic nezměnilo.

Dítě právě ukazuje mamince hračku, kterou mělo ukrytou ve vejci s překvapením. Maminka sleduje jeho nadšení s unaveným úsměvem. S úsměvem plným lásky, jakým se na mě dlouho nikdo nedíval.

A ten úsměv mi připomene mámu.

Jak mě na Štědrý večer posadila ke stolu, uhladila mi vlasy a přisunula ke mně talíř bramborového salátu, který voněl zeleninou a octem.

V kuchyni ještě prskal olej od smažení a vůně vanilkových rohlíčků se linula celým domem – kradl jsem je ještě horké z plechu.

A pak se na mě podívala přes plamínek svíčky – unaveně, ale s takovou něhou, až jsem měl pocit, že mě ta chvíle zahřeje na celý život.

Sliny se mi sbíhaly.

Nadechl jsem se a ucítil jen slabý zápach z blízkých toalet.

Dva muži kolem třicítky si povídají přímo u dveří přes uličku. Hlavy mají u sebe a šeptem něco řeší. Když si všimnou, že je pozoruji, střelí po mně falešným úsměvem, významně se na sebe podívají a zmlknou.

Jako kdyby mě ty jejich hlouposti zajímaly. V mém věku.

A přímo vedle mě sedí mladík, kterému může být nanejvýš sedmnáct a tvrdě spí. V uších má sluchátka, jejichž drát se táhne k hranaté krabičce walkmana. Sluchátka špatně těsní a melodie se rozlévá do prostoru. Melodie, která se tehdy ozývala každou chvíli z rádia a televize.

It's a beautiful day… Don't let it get away.

U2 a jejich největší hit.

Rok devatenáct set devadesát devět.

Všichni mluvili o konci tisíciletí, o novém světě, o změnách, co mají přijít – ale pro mě se tehdy nezměnilo vůbec nic.

Jen se svět kolem zrychlil a já zůstal stát.

Pomalu se odlepujeme od další stanice a míříme dál.

Na poslední chvíli zahlédnu bezdomovce sedícího na nástupišti.

V ruce drží krabici od vína a pozvedne ji k přípitku.

Zamávám mu na pozdrav.

Na oprýskané zdi za ním visí plakát na *Vánoční koncert Karla Gotta*. Jeho tvář je napůl stržená, ale úsměv se pořád drží.

Bezdomovec mi zmizí ze zorného pole a já si uvědomím, že mám nohy celé dřevěné. Pokud chci z vlaku ještě někdy vystoupit, budu muset změnit polohu nebo se jít projít. Jenže to bych riskoval další setkání s tou prodejní harpyjí, takže zůstanu. Nešikovně si hodím nohu přes nohu, opřu hlavu o sklo a soustředím se na to, abych už neusnul.

Cíl se blíží.

Nesmím ho minout.

Vrátím se k tomu, co jsem před chvílí viděl ve snu.

„Pomoz mi vzpomenout si, jak jsem žila," slyším její hlas.

V hlavě zapnu pomyslný projektor, roztáhnu staré bílé prostěradlo a začnu promítat její život. Posadím si ji vedle sebe, aby dobře viděla.

Chci vzpomínat s ní.

Chytím ji za ruku a palcem pohladím její jemný hřbet.

Za oknem se míhá krajina.

Slunce pomalu klesá a barví koleje do zlatova.

Na skle přede mnou se odráží světlo – a na okamžik v tom odrazu vidím i její obrys.

Jako by tu byla.

Nebo možná... je.

Pak vlak vjede do tunelu.

Na chvíli se všechno ponoří do tmy – jen světlo z mých vzpomínek dál bliká na prostěradle.

A z walkmana kdesi vzadu stále tiše doznívá „Beautiful Day", do kterého tu a tam zazvoní rolnička z Goťákových vánočních písní.

Tma trvala o pár vteřin déle, než jsem čekal.

A já si poprvé pomyslel, že některé cesty se už nedají vrátit zpátky.

6 Eva
Praha, září 1938

Před pár dny začal nový školní rok a já se vůbec nemohla přepnout z prázdninového režimu do toho studijního. Špatně se mi vstávalo, nic mě nebavilo a všichni mi přišli otravní jako ten neodbytný letní hmyz, co se odmítá smířit s tím, že léto už skončilo.

Z nosu mi začaly mizet první pihy, poctivě nakreslené sluníčkem. Ze spálených rukou jsem seškrábla poslední zbytky oloupané kůže. A začala jsem se tepleji oblékat.

Počasí se měnilo jako moje nálady a já jen čekala, kdy mě k tomu všemu začne otravovat ještě sníh. Ale to snad v září nehrozí.

Moji spolužáci byli rádi, že je víkend.

Ale já ne.

Rodiče vlastnili malý krámek s hodinkami, hodinami, budíky a kromě prodeje nabízeli i jejich opravy.

Sobota byla ideální, abych za ně zaskočila, aby si i oni mohli trochu odpočinout. Dopoledne jsem obvykle prodávala v krámku a druhou polovinu dne jsem se věnovala „velkému úklidu" – utírání prachu, leštění skel, rovnání ciferníků do pravého úhlu a vylepování cenovek. U nás se šábes příliš neřešil. Rodiče říkali, že živnost si svůj den volna vybírá sama.

Tentokrát ale bylo všechno jinak.

V sobotu odpoledne jsme jeli navštívit babičku s dědou, a tak patřil úklid výjimečně neděli.

Ráno jsem vstala z postele a už předem byla naštvaná, co mě čeká. Úsměv na tváři mi vykouzlil krátký vzkaz od mámy, který mi nechala na stolku pod oknem.

Ať ti to dnes uteče. Mám tě ráda. M.

Podívala jsem se do zrcadla a připláclа si dlaně na svoje dlouhé, kaštanově hnědé vlasy, které se ani po včerejším natáčení na látkové proužky nehodlaly poslušně vlnit tam, kam měly. Čím víc jsem se je snažila zkrotit, tím víc to vypadalo, že se mi smějí.

Natáhla jsem na sebe první věc, kterou jsem ve skříni nahmátla – světle modré šaty, trochu pomačkané, ale ještě přijatelné.

V kuchyni jsem si dvakrát kousla do včerejší okoralé bábovky a sáhla po svém oblíbeném hrnku s prasklinkou u ouška. Dala jsem si jen rychlý doušek studeného čaje z minulého večera a vyrazila do hodinářství.

Cesta trvala podle táty deset minut rychlejší chůze. Já tvrdila, že je delší. Rovně, dvakrát doprava, jednou doleva – a byla jsem tam.

Mně to ale přišlo jako věčnost.

Čím víc se mi tam nechtělo, tím pomaleji jsem šla.

Čas jsem si krátila tím, že jsem si v hlavě přehrávala Mozartův „Turecký pochod“, který jsem se před pár dny naučila hrát na klavír.

Hudbu jsem milovala. Na každém kroku jsem si tiše prozpěvovala, skládala jsem v duchu melodie a opakovaně si přehrávala všechny možné sonáty, které jsem se kdy naučila.

Byla to závislost, jíž jsem se nikdy nechtěla zbavit.

Doma jsme měli odjakživa obrovské koncertní křídlo, tmavé a lesklé, jehož klávesy měly lehce zažloutlé okraje, jako by nesly otisk všech melodií, které na nich kdy kdo rozezněl.

Mohla jsem na něj cvičit jen hodinu denně, ve smluvený čas, abych nerušila sousedy.

I přesto jsem většinu času doma trávila u klavíru. Polštářky prstů jsem přejížděla po klávesách a v hlavě slyšela melodie, které se teprve rodily. Každý tón měl svůj dech, svůj příběh.

Ale zpátky k té nedělní cestě do hodinářství.

Znala jsem ospalé pražské ulice ze všedních rán. Zívající pracující se hnali do svých zaměstnání, studenti se loudali ke školám s brašnami přes rameno.

Ale o víkendu to bylo jiné. Město odpočívalo. Jen čas od času se někdo opile vypotácel z nočního podniku a opřený o zeď si nemotorně zapaloval cigaretu.

Vzduch byl těžký a syrový – směs kouře z kamen, čerstvě upečeného chleba z pekařství o dvě ulice dál a pachu koní, jejichž kopyta sem a tam klapala po dlažbě. Do toho se mísil lehký závan vlhka z Vltavy, který studil v nose a připomínal, že vládu bere do svých otěží podzim.

Po Mnichovské dohodě a potom, co vláda přistoupila na podmínky Říše a odevzdala pohraničí, se město změnilo.

Pražané to nenechali bez odezvy. Lidé vycházeli do ulic, zpívali hymnu, drželi se za ruce, plakali – někde se ozval i rozhořčený křik. Místy zasahovala policie, když se davy přiblížily k úřadům nebo se situace vymkla.

Já jsem se všem těm protestům vyhýbala. Rodiče se báli o mou bezpečnost a mně samotné se třásly ruce už jen při pomyšlení, že bych se ocitla mezi tolika lidmi.

Už z dálky jsem vídala transparenty a pod nimi lidi, kteří vykřikovali hesla a mávali československými vlajkami, i ty, kteří jen tiše stáli a vše pozorovali.

A bohužel jsem začínala potkávat i jiné skupiny – německé vojáky v uniformách, někdy po dvou, někdy po třech,

ale vždy se stejnými tvrdými pohledy a nablýskanými holínkami.

Výlohy některých obchodů byly zatemněné, jiné už zdobily nové nápisy v němčině.

Bylo to zvláštní. Tísnivé.

Nikdo nevěděl, co čekat.

A přesto jsme se všichni snažili chovat, jako by se nic nezměnilo.

Když jsem brala za kliku u našeho obchodu, ozvalo se za mnou odkašlání a německé: „*Guten Morgen, gnädige Frau!*"

S leknutím jsem nadskočila a pomalu se otočila.

Stáli přede mnou dva muži. Jejich uniformy vzbuzovaly obavy. Dívali se přímo na mě. Pohled mi sklouzl k ostrému znaku, který měli oba našitý na paži. Už jsem ho viděla mockrát v novinách, ale v té chvíli jsem raději zapomněla jeho význam.

Ustrašeně jsem kývla na pozdrav.

Oba líně zvedli koutky, ale jejich úsměv byl stejně chladný jako jejich oči. Nebýt té němčiny, možná by mi byli i sympatičtí. Rychle jsem myšlenku zahodila a dál na ně hleděla, napjatá a sevřená jako struna.

„Můžeme dál?" řekl ten hezčí z nich odměřeně.

Otevřela jsem dveře a zavedla je k pultu.

Stál tam táta. Shrbený nad miniaturním strojkem.

„Tati, máš tu zákazníky."

Otec ani nezvedl hlavu a řekl: „Máme sice zavřeno, ale ať se zatím klidně porozhlédnou, hned se jim budu věnovat."

Oběhla jsem pult a lehce ho zatahala za rukáv.

Kývl, pochopil a s nataženou rukou, kterou nepřijali, je začal obsluhovat.

Byl profesionální, ale v prstech měl neklid, který jsem nikdy předtím neviděla. Šroubovák mu dvakrát upadl

na podlahu a při každém zavrzání podlahy sebou trhl. Jeden z vojáků chodil sem a tam a něco si zapisoval.

Nakonec se postavil u stěny a bedlivě si prohlížel opravdu cenné zlaté hodiny.

Dědictví po pradědečkovi, který je přivezl do Prahy, když s rodinou utíkal z Haliče.

Zabalil je tehdy do tlustého vlněného šátku a ukryl je do dvojitého dna truhličky, kterou si nesl na zádech. Rodina vyprávěla, že zatímco na cestě ztratil vše, co se dalo, včetně posledních sil, tenhle poklad nepustil z ruky ani na jediný krok. Byl to náš talisman. Kus domova, který přežil nebezpečnou cestu.

Druhý se bavil s tátou, kontroloval jeho reakce, občas zvedl obočí.

Asi po čtvrthodině se vypařili.

Táta si oddechl, sesunul se na nejbližší židli a složil hlavu do dlaní. Ramena se mu třásla a chvíli jsem měla pocit, že ani nedýchá. Když zvedl hlavu, měl oči skleněné od zadržovaného pláče.

„Evičko, dej prosím na dveře ceduli, že máme zavřeno."

„Tati, ale vždyť je neděle. Máme zavřeno jako vždy," ukázala jsem na ceduli. Jeho zmatenost mě docela děsila.

Pohladila jsem ho po zádech.

Podíval se na mě a řekl: „Musíme odjet a někde se schovat. Alespoň na pár měsíců, než se to uklidní. Tohle bylo..." Zlomil se mu hlas a opět schoval hlavu do dlaní.

Cítila jsem těžký stín nad naším obchodem i životem, ale ještě jsem úplně nechápala, proč právě naše rodina by teď měla být v ohrožení.

„Vždyť se nic nestalo, tati. Jen se tu porozhlédli. O nic přece nejde. Praha je velké město, proč bychom někoho zajímali zrovna my? Můžu pro tebe něco udělat? Řekneme

to mámě?“ vychrlila jsem na něj všechny svoje myšlenkové pochody a čekala, co mi na to poví.

Zvedl se, přecházel z jedné strany místnosti na druhou a něco si mumlal.

Nerozuměla jsem mu.

Sledovala jsem, jak se mu s každým krokem zmenšuje svět. A nejen jemu.

Najednou se prudce zastavil. „Běž domů! Já si tady ještě něco zařídím a potom přijdu.“

Věděla jsem, že nemá cenu se s ním hádat.

Objala jsem ho a vyrazila z krámku k domovu.

V hlavě jsem měla tolik myšlenek, scénářů a otázek, že jsem vůbec nesledovala cestu. Nevědomky jsem špatně odbočila, zakopla o obrubník a jen tak tak se udržela na nohou.

Najednou se Praha zdála být úplně cizí.

Ocitla jsem se u Vltavy.

Chvíli jsem koukala na poklidnou řeku, poslouchala její šum a myslela na každou kapičku vody, která měla před sebou ještě dalekou cestu, než dorazí do moře. Nekonečně slaného, plného dalších takových kapek. Myslela jsem na to, jestli se taky sbalíme a vyrazíme na cestu. Třeba až k moři. Na místo, které jsem znala jen z knížek.

Otočila jsem se a s hlavou sklopenou, aby nebyly vidět moje slzy, jsem kráčela podél nábřeží směrem k našemu domu. Chladný vítr z řeky mi svíral tváře a já litovala, že jsem se neoblékla lépe. Alespoň že mě na hrudi hřál malý stříbrný přívěsek ve tvaru hvězdy. Připomínal mi babičku s dědou a naše tradice. No, ještě že to mám domů jen kousek.

„Támhle to je! Pospěšte! Už tam budeme!“ slyšela jsem z dálky nadšený hlas.

Zvedla jsem hlavu jen do té výše, abych viděla před sebe.

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázku z knihy A pak listy zašeptaly....
Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.